

AR 2019-20

[vysoká škola]

PŘECHOD K DEMOKRACII PO ČESKU (ČESKOSLOVENSKU)

Přechody k demokracii: několik obecných poznámek

- **Charakter (povaha) nedemokratického režimu**
 - *Totalitní / posttotalitní / autoritářský*
 - *Kitschelt: patrimoniální, byrokraticko-autoritářský a národně konsensuální komunismus*
- **Typologie ukončení režimů**
 - *Aktéři a strategie: pakt, vnucení, reforma, revoluce*
 - *Aktéři a tempo: posílení demokratizace, přechod revolučním bojem, přechod transakcí, přechod zlomem*
 - *Shrnutí: sjednaný p., p. kolapsem, p. sebevyhloučením*
- **Etapy přechodu**
 - *přípravná, rozhodující, uvykací*
 - *liberalizace, demokratizace*

Philippe Schmitter

STRATEGIE

KOMPROMIS

SÍLA

multilaterální

jednostranná

ELITY

PAKT

VNUCENÍ

MASY

REFORMA

REVOLUCE

AKTÉŘI

Československo pohledem teorie a praxe přechodů

- Charakter (povaha) nedemokratického režimu
 - Linz, Stepan: „*zamrzlý posttotalitarismus*“
 - Kitschelt: *byrokraticko-autoritářský*
- Typologie ukončení režimů
 - Huntington: *přesun (kooperace)*
 - Karlová, Schmitter: *reforma*
 - Linz, Stepan (Kunc, Dvořáková): *kolaps*
 - Novák: *vynucený přechod masovou mobilizací, opozičními silami a mezinár. událostmi*
 - Szomolányi, Civín, Mrklas: *kombinace kolapsu a jednání*

Otevření čs. přechodu

- Nástup M. Gorbačova v SSSR - 1. signál
- Reformy v Maďarsku, Polsku, podzim 1989 v NDR
- Drobné změny i v ČSSR: mírné ekonomické reformy, zmírnění tlaku na kulturu, kritické příspěvky v médiích, růst dynamiky opozičního hnutí (nové iniciativy, masovější protesty, Několik vět...)
- Klíčová událost - 17. listopad 1989 - studentské shromáždění
- Příčiny kolapsu:
 - Machonin, Tuček: *stagnace až regrese ekonomického, technologického a kult. vývoje*
 - Vodička: *motivační krize*
 - Možný: *proměna soc. statutu rodiny („rodinná kolonizace státu“)*

Akteři a fáze čs. přechodu

- Umírnění z obou „táborů“
 - Antiautoritáři: OF, VPN - antistranická a antihierarchická uskupení, krizové štáby
 - Malá část pragmatické (nikoli reformistické!) elity odcházejícího režimu
 - Osobnosti: Havel, Čalfa
- Prolnutí fáze liberalizace a demokratizace
- Strategie aktérů se formovala až v průběhu tranzice

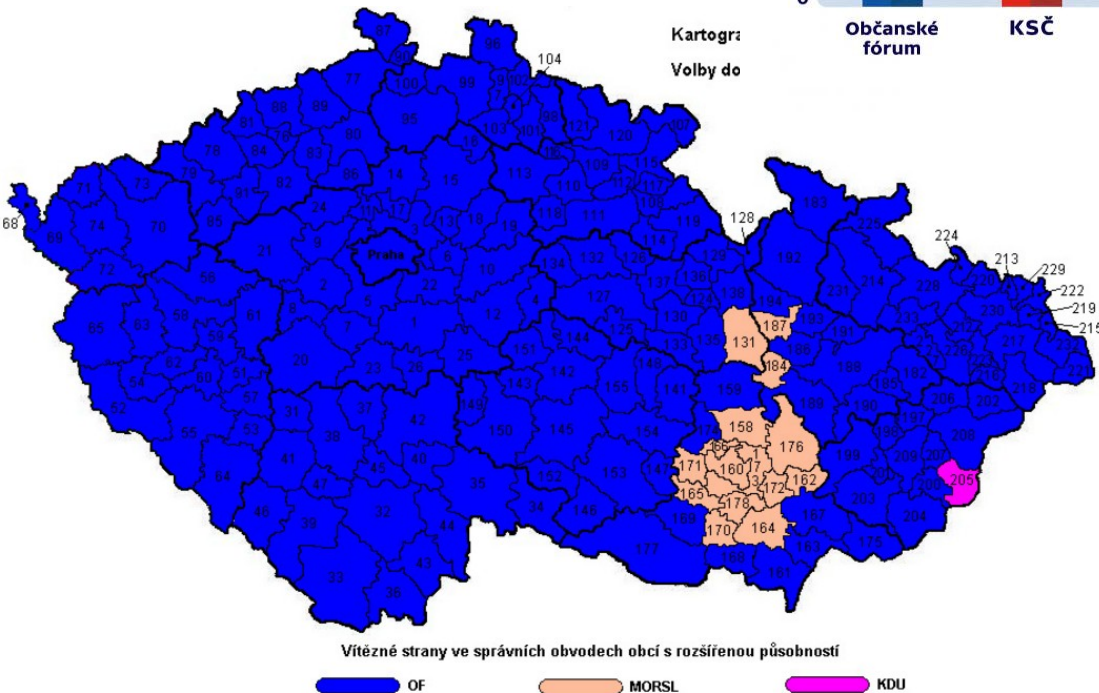
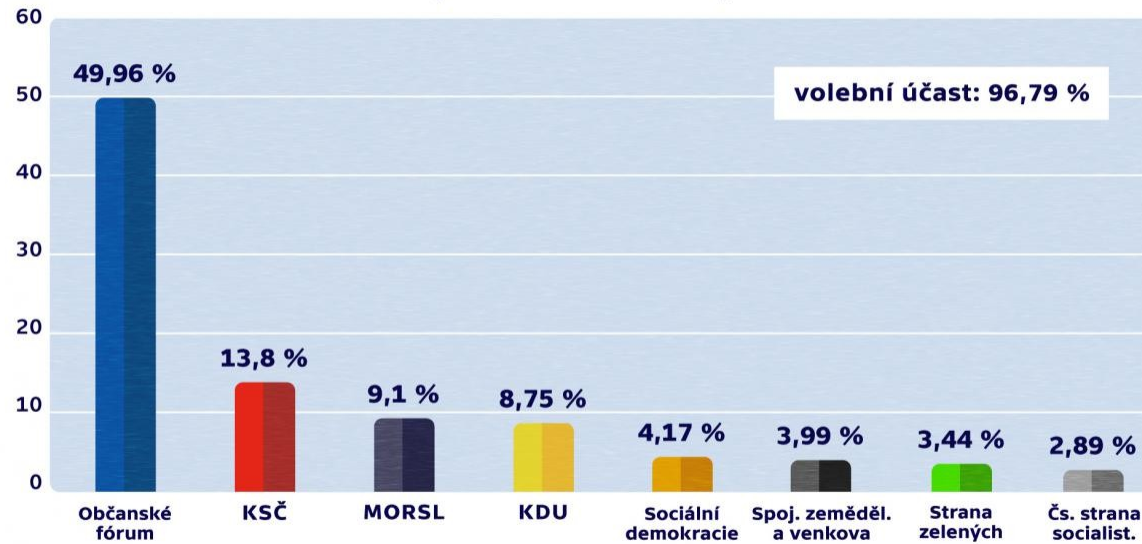
Klíčové body čs./č. přechodu

- Občanské fórum - vznik, vývoj a rozpad
- Ekonomická reforma
- Státoprávní spory a rozpad federace
- Ústava a zákonodárství

Volby 1990

Triumf OF
Dále: KSČ, KDU,
HSD-SMS

Výsledky voleb do Sněmovny národů Federálního shromáždění
(8. – 9. června 1990)

Slovensko
Vítězství VPN
Dále: KDH, KSČ, SNS,
Spolužití

AR 2017-18

[vysoká škola]

KONSOLIDACE DEMOKRACIE

Tři fáze přechodu k demokracii

1. Liberalizace
2. Demokratizace
3. Konsolidace

Fáze konsolidace

- Zvýšení akceptace pravidel,
- Institucionalizace postupů
- Upevnění institucionálních struktur

Klaus von Beyme (1996): „*Konsolidaci je možno považovat za ukončenou tehdy, jestliže všechny relevantní skupiny akceptují pravidla hry.*“

Faktory ovlivňující proces konsolidace

- Hospodářský kontext
- Mezinárodní souvislosti
- Konfliktní linie ve společnosti
- Regionální kontext

Úrovně konsolidace

- Konstituční k.
- K. systémů zájmových skupin a pol. stran
- K. poměrů u neformálních, nepřímých aktérů (armáda, podnikatelé...)
- K. občanské společnosti

Konsolidace české demokracie (2002)

rovina	stav
konstituční	ano, s výjimkou některých souvisejících bodů (zj. volební systém)
přímí aktéři	spíše ano, zejména politické strany, u zájmových skupin existuje několik zásadních problémů
nepřímí aktéři	napůl, obtížná měřitelnost (např. výzkumy signalizují zvyšující se důvěru armádě)
občanská společnost	trvá nejdéle, zdaleka není ukončena, výzkumy potvrzují vzrůstající pol. participaci občanů

Konsolidace české demokracie (2020)

rovina	stav
konstituční	napůl (přímá volba prezidenta, přímá demokracie, volební systém...)
přímí aktéři	ne, strany ani zájmové skupiny v tomto momentu nejsou plně konsolidované
nepřímí aktéři	stále obtížné určit, ale spíše ne (např. velcí ekonomičtí hráči vstupují přímo do politiky, vlastní média)
občanská společnost	napůl, stále není ukončena, vše nasvědčuje vzrůstající pol. participaci, jež má ovšem často nestandardní formu

Konsolidace české demokracie - srovnání

rovina	2002	2020
konstituční	Ano	1/2
přímí aktéři	Ano	Ne
nepřímí aktéři	1/2	Ne
občanská společnost	Ne	1/2
Celkem	2,5	1